

Sprawozdanie

Komisji administracyjnej o wniosku Wydziału krajowego w przedmiocie urządzenia w kraju Zakładów pracy przymusowej i poprawczych, tudzież kolonii rolniczej poprawczej dla małoletnich chłopców.

Wysoki Sejmie!

Wydział krajowy w sprawozdaniu swoim, dotyczącem wprowadzenia w życie w naszym kraju zakładów pracy przymusowej i poprawczych dla 500 skazańców wieku wyżej lat ośmiunastu, tudzież kolonii rolniczej poprawczej, obliczonej na 150 głów dla nieletnich skazańców płci męskiej, uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 28. października 1889 r. poleconych, — wywiązał się częściowo ze swego zadania i przedstawił nam w załącznikach nietylko zdania i uchwały ankiety, złożonej z poważnych i fachowych ludzi we Lwowie zamieszkałych, a między innymi z reprezentantów c. k. Namiestnictwa, c. k. wyższego Sądu krajowego, c. k. Nadprokuratoryi, Delegata Towarzystwa gosp. i kilku radnych miasta, — ale nadto dołączył na podstawie rozesłanych kwestyonarzy, pisemnie w tej mierze przesłane odpowiedzi Izby handlowej i przemysłowej w Brodach, c. k. wyższego Sądu krajowego w Krakowie, c. k. Nadprokuratoryi państwa w Krakowie, Izby handlowej i przemysłowej w Krakowie i Magistratu miasta Krakowa.

Z załączników tych, które nam przedstawiają jasno opinie światłej ludności w kraju, wynika, a mianowicie z uchwał ankiety:

1. Że należy urządzić dwa zakłady pracy przymusowej, każdy na 250 głów, w taki sposób, iżby się dały powiększyć do rozmiarów mogących pomieścić 500 głów;

2. że zakłady te należy urządzić we wschodniej i zachodniej części kraju, jednakowoż z wykluczeniem obrębu, czyli centrum miast Lwowa i Krakowa. Bliższe oznaczenie miejsca pozostawia ankieta do zbadania i przeprowadzenia rokowań Wydziałowi krajowemu;

3. że przy każdym zakładzie powinien być znaczniejszy obszar gruntu dla uprawy ogrodowej. Obok tego skazańcy fizycznie uzdolnieni, winni być używani do robót melioracyjnych, regulacji wód, zabudowania potoków górskich, kopania rowów, kanałów, i t. p. po za obrębem zakładu i pod stosownym nadzorem. Dla skazańców, których w sposób poprzednio wskazany użyć nie można, winny być zaprowadzone zajęcia przemysłowe takie, które po wyjściu ich z zakładu będą sami mogli prowadzić, zatem zajęcia niefabryczne.

4. Że dla kobiet należy postarać się o osobne pomieszczenie. W tym celu wskazanem jest prowadzenie rokowań:

a) z c. k. Rządem, czyby nie zechciał pomieszczać pewnej ilości kobiet w c. k. zakładzie karnym św. Maryi Magdaleny we Lwowie;

b) tudzież tej samej treści rokowań z Zakładem św. Teresy we Lwowie.

Wreszcie ankietę doradza Wydziałowi krajowemu, aby przeprowadził rokowania z dotyczącymi stronami w celu zużytkowania kapitału fundacyi nowosądeckiej na rzecz zakładów prasy przymusowej.

6. Co do kolonii poprawczej uchwalila ankietę, że uznaje niezbędną potrzebę przystąpienia już w najbliższym czasie do założenia osobnej kolonii poprawczej dla nieletnich chłopców, z charakterem przeważnie rolniczym, nie wykluczając zatrudnień rzemieślniczych; nadto, że kolonia taka powinna być umieszczona o ile możności w znaczniejszym oddaleniu od miast, w okolicy zdrowej, nadającej się dobrze do gospodarstwa ogrodniczego, że nareszcie bliższe oznaczenie miejsca pozostawia ankietę do zbadania i przeprowadzenia rokowań Wydziałowi krajowemu.

Izba handlowa i przemysłowa w Brodach, w odpowiedzi na odezwę Wydziału krajowego wskazuje, że miasto Brody byłoby dogodnym miejscem na założenie zakładu pracy przymusowej i poprawczego, gdyż mniema, że gmina miasta Brody byłaby w stanie dostarczyć bezpłatnie gruntu lub gotowych realności — tudzież, że materiały budowlane i wiktuały dla skazańców są tam tanie, — wskazuje wreszcie, że zakłady pracy przymusowej musiałyby przyjąć charakter pewnego rodzaju szkół przemysłowych.

Co do kolonii poprawczych rolniczo-rzemieślniczych dla nieletnich chłopców, odpowiedź Izby wskazuje na Podole galicyjskie, które uważa, bez bliższego atoli oznaczenia, za najodpowiedniejsze do tego celu miejsce.

Odpowiedź c. k. wyższego Sądu krajowego w Krakowie podnosi potrzebę urządzenia dwóch męskich zakładów pracy przymusowej i poprawczych, tudzież jednego kobiecego, — wskazuje, że dla zachodniej części kraju nadawałoby się w pierwszym rzędzie miasto Nowy Sącz, zaś dla zakładu kobiecego, z powodu konieczności pośredniego położenia, przedstawia się okolica miasta Jarosławia lub Rzeszowa.

W końcu zawiera odpowiedź ta wskazówki co do zajęcia skazańców.

Odpowiedź c. k. Nadprokuratorowi w Krakowie godzi się, aby w kraju przynajmniej dwa zakłady pracy przymusowej i poprawczej były urządzone, z tem uwzględnieniem co do rozmiaru, iżby stosunkowo do cyfry 500, mniejsza część, a mianowicie na 200 skazańców w zachodniej części kraju, zaś na 300 skazańców we wschodniej części była pomieszczoną.

Dalej przemawia odpowiedź c. k. Nadprokuratorowi za urządzeniem zakładu dla zachodniej części kraju w Nowym Sączu, zaś dla kobiet urządzenie osobnego zakładu zaleca w mieście Przemyśle lub Jarosławiu.

Co do kolonii poprawczej rolniczo-rzemieślniczej dla nieletnich chłopców zaleca odpowiedź okolice miasta Przemyśla lub Jarosławia ze względu na środkowe położenie tych miast w kraju.

Izba handlowo-przemysłowa w Krakowie zaznacza w swojej odpowiedzi, że urządzenie domów pracy przymusowej, uważa za rzecz naglejszą od kolonii poprawczych dla nieletnich przestępców, bo według zdania Izby oddziaływującą od razu na stosunki obecne, i dlatego sądzi Izba handlowa, że działanie od tego zakładu rozpocząłoby należało. Co do miejsca wskazuje zgodnie z c. k. Sądem wyższym i Nadprokuratorem na Nowy Sącz, jako najodpowiedniejszy.

Wreszcie odpowiedź Izby wskazuje, że zakłady dla kobiet urządzać należy w miastach średnich, dawniejszych obwodowych.

Magistrat miasta Krakowa zaznacza w swojej odpowiedzi, że należałoby urządzić w kraju dwa zakłady, każdy na 500 skazańców, — że okolice górskie, przedstawiające mniejsze koszty zakupu gruntów i budowy, najodpowiedniejsze są celowi i oznacza dla zachodniej części kraju miasto Nowy Sącz jako najodpowiedniejsze, wskazuje dalej na sposoby zatrudnienia skazańców i na sposoby zbytu wyprodukowanych przez nich wyrobów w bazarach krajowych.

Na zakłady dla kobiet uważa odpowiedź Magistratu najstosowniej urządzać takowe w obrębie miast Lwowa i Krakowa pod nadzorem Sióstr Miłosierdzia.

Co do kolonij poprawczych rolniczo-rzemieślniczych dla nieletnich chłopców, odpowiedź Magistratu krakowskiego podnosi myśl nową, aby kolonie takie zakładać osobno dla wyuczenia rolnictwa, zaś osobno dla wyuczenia rzemiosł wedle materiału do nich się kwalifikującego, i proponuje zakładanie takich kolonij przy istniejących w kraju szkołach rolniczych. Nadto wskazuje odpowiedź, że praca tych indywiduów mogłaby być bardzo dobrze wyzyskaną przez skontraktowanie majstrów rzemieślniczych i że tylko na ten wypadek zakłady te nie dałyby powodu do narzekań na konkurencyę. Ostatecznie wskazuje Magistrat krakowski, że rodzaj takiej kolonii dobrowolnej istnieje faktycznie w Krakowie pod opieką X. Siemaszki i bardzo dobrze się rozwija.

Odpowiedź dalej zaznacza, że takich kolonij rzemieślniczych dla nieletnich należałoby urządzić dwie, jedną we Lwowie, drugą w Krakowie, każdą na 100 chłopców, że wreszcie dwupiętrowa kamienica o 20tu metrach frontu mogłaby taki zakład pomieścić.

A w końcu Magistrat krakowski zwraca uwagę, że za czasów byłej Rzeczypospolitej krakowskiej wysyłano przestępców do robót w kopalniach węgla w Jaworzniu, zatem i teraz zakłady poprawcze w pobliżu kopalń olejów ziemnych albo węgla mogłyby być z korzyścią urządzone.

Oprócz tych w kraju zebranych materiałów Wydział krajowy, stosownie do polecenia Wysokiego Sejmu, badał przez swojego delegata dr. Damiana Sawczaka członka Wydziału krajowego, tudzież Konstantego Jędrzejewskiego asystenta koncepcyjnego, urządzenia zakładów pracy przymusowej i poprawczych w Bernie i Znaimie na Morawach, dalej w Korneuburgu, Wiener Neudorf i Eggenburgu w Niższej Austrii, a nareszcie urządzenie kolonii poprawczej rolniczo-rzemieślniczej dla nieletnich chłopców w Studzieńcu w Królestwie polskiem.

Z każdego z tych zakładów jest złożone obszernie i wyczerpujące sprawozdanie, tak co do celu takowych, ich urządzenia, dat statystycznych o ruchu skazańców i korygendów, tudzież kosztów założenia i utrzymania, według poszególnych rubryk. Również plany detailiczne i statuta znajdują się w aktach Wydziału.

Z tych mozolnych, ale wielce pouczających badań, nader szczegółowych, Wydział krajowy doszedł do pewnych zasadniczych przekonań, które w sprawozdaniu swoim podaje, a które dla całości przedstawienia przedmiotu tutaj zamieszczamy.

Wydział krajowy zatem uważa za konieczne:

I. Co do zakładów pracy przymusowej:

1. Że takowe należy urządzać osobne dla mężczyzn a osobne dla kobiet;

2. że pozostając w granicach, zakreślonych uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 28 października 1889, należy urządzić w naszym kraju dwa zakłady dla mężczyzn t. j. jeden w zachodniej jako mniejszej części na 200 ludzi, drugi we wschodniej jako większej na 300 ludzi;

3. że na siedzibę zakładu w zachodniej części kraju nadaje się z wielu względów miasto Nowy Sącz, podczas gdy siedziba zakładu we wschodniej części byłaby przedewszystkiem wskazaną w okolicy miasta Lwowa, w miejscowości niezbyt odległej i blisko stacyi kolejowej położonej;

4. że w systemie zatrudnienia skazańców należy przyznać pierwszeństwo pracy rolnej, w szczególności ogrodnictwu, że zatem przy każdym zakładzie powinien być ku temu celowi odpowiedni obszar gruntowy, wreszcie

5. że dla kobiet należy na razie zaniechać budowania osobnego zakładu; natomiast starać się o ile możności o pomieszczenie pewnej ich liczby, ograniczonej tylko do nieletnich, we Lwowie i Krakowie przy zgromadzeniach zakonnych, lub innych podobny cel poprawczy mających instytucjach prywatnych.

II. Co do kolonii rolniczej poprawczej dla nieletnich chłopców:

1. Że kolonię taką należy urządzić jedną, na 150 głów obliczoną;

2. że umieścić ją należy w środku kraju, więc w jednym z okręgów powiatowych: Przemysł, Jarosław, Rzeszów, wreszcie Stryj i Sambor, wedle tego, gdzie da się wyszukać i pod jak najkorzystniejszymi warunkami uzyskać potrzeby i stosowny na cele kolonii obszar gruntowy, nakoniec

3. że w urządzeniu kolonii tej należy przyjąć system, stosowany w osadzie rolniczo-rzemieślniczej w Studzińcu w Królestwie Polskiem, który to system, przynosząc wcale pomyślne rezultaty, zyskał już sobie dobrą sławę.

Zdawałoby się, że na podstawie tak gruntownie powziętych przekonań, które w zasadzie komisya administracyjna podziela, Wydział krajowy mógł być zaraz przystąpić do wykonania dalszych poleceń Wysokiego Sejmu, mianowicie iż: przygotuje odnośne plany budowy i detailiczne kosztorysy, i zajmie się wyszukaniem na cele kolonii rolniczej odpowiedniego obszaru gruntowego; iż wybierze ostatecznie miejscowości na siedzibę zakładów pracy przymusowej, przeprowadzi z odnośnymi gminami rokowania i przedłoży Wysokiemu Sejmowi dokładne operaty, celem ostatecznego postanowienia.

Wydział krajowy podaje jednakże w sprawozdaniu swoim przyczyny, dla których dotąd polecenia Wysokiego Sejmu w zupełności dopełnić nie był w stanie, a to nie tylko dla tego, że badania zakładów zagranicznych dużo zabrały czasu, ale też i z tego powodu, że jeszcze rozpoczęte rokowania z władzami rządowymi, powiatowymi i gminnymi przeprowadzić potrzeba, od których dopiero, według zdania Wydziału krajowego, ostateczna decyzja będzie zawisła.

Przyznając tym powodom pewną logiczność, sejmowa komisya administracyjna jest wszelako tego przekonania, że jakkolwiek dalsze rokowania z namienionymi władzami mogą się poniekąd przyczynić do wyjaśnienia niektórych szczegółów co do do wewnętrznego urządzenia zakładów pracy przymusowej i kolonii dla nieletnich przestępców, to w każdym razie nagromadzony już materiał z dotychczasowych badań jest niezaprzeczeniem dostatecznym do bezwłocznego zajęcia się dalszego poleconemi Wydziałowi krajowemu czynnościami.

Komisya administracyjna zatem uważa, że nie należy, jak tego żąda Wydział krajowy, poprzestawać jedynie na przyjęciu do wiadomości sprawozdania Wydziału krajowego, ale że nadto Wysoki Sejm już obecnie powinien dać wyraz w jakim kierunku i według jakiego systemu tak zakłady pracy przymusowej i poprawcze, jakoteż i kolonię rolniczo-rzemieślniczą dla nieletnich skazańców i korygendów w kraju naszym urządzić należy, od tych bowiem orzeczeń zawisło bezwarunkowo, w jakim kierunku Wydział krajowy tak pod względem potrzebnej dla tych zakładów przestrzeni gruntów i zabudowań, jak i pod względem kosztów budowy i całego założenia postępować może, gdyż bez takich obecnie powzięć się mających uchwał Wydział krajowy byłby zmuszonym, tak z powodu wielkiej różnicy kosztów założenia jak i utrzymania dalszego tych zakładów domagać się ponownie uchwały sejmowej.

Nadto należałoby, aby Wysoki Sejm dał wyraz i w tym kierunku, czyli tak zakłady pracy przymusowej dla starszych skazańców, jak i kolonia rolniczo-rzemieślnicza dla nieletnich przestępców, jednocześnie mają być w życie wprowadzone, lub czyli i któremu zakładowi daje pierwszeństwo, gdyż przez powzięcie w tym kierunku uchwały umożliwi się Wydziałowi krajowemu dalsze i szybsze działanie, które już w uchwale sejmowej z 28. października 1889 tak dobitnie zostało oznaczone.

Otóż co do wyboru systemu zaznaczyć wypada, co zresztą ze sprawozdania Wydziału krajowego jasno wynika, iż tenże uważa system praktykowany w zakładach pracy przymusowej i poprawczych w Kornenburgu i Wiener Neudorf, tudzież w Bernie i Znajmie, jakoteż system w zakładzie poprawczym dla nieletnich chłopców i dziewcząt w Eggenburgu, za nieodpowiedni dla naszego kraju; albowiem system ten, który można nazwać koszarowym z powodu pomieszczenia większej ilości skazańców i korygendów w jednym pomieszkaniu, tudzież z powodu skierowania pracy tychże prawie wyłącznie na roboty rzemieślnicze, jakkolwiek w tamtych krajach, przemysłowo wysoko rozwiniętych stosowny, byłyby dla przeważnie większej części skazańców i włóczęgów w naszym kraju nie tyle skutecznym, jak urządzenie według drugiego systemu w kolonii poprawczej, rolniczo-rzemieślniczej w Studzińcu praktykowanego, a w przeciwstawieniu pierwszemu systemowi „rodzinnym“ nazwanemu, głównie polegającemu na tem, że skazańcy i korygendzi podzieleni są na rodziny i klasy według ich usposobienia i zachowania się pod dozorem ścisłym przełożonego, tak zwanego Ojca lub Matki rodziny. Taka rodzina składa się zwykle z 15 osób w oddzielnym domu pomieszczonych.

Przy tym systemie rodzinnym, przypominającym życie naszego ludu, skierowaną jest praca skazańców i korygendów głównie na roboty rolne i ogrodnicze, wszakże nie jest weale wykluczoną nauka rzemiosł, do potrzeb krajowych zastosowana.

Komisya administracyjna skłania się do przyjęcia systemu w kolonii studzienieckiej praktykowanego, który i w sprawozdaniu Wydziału krajowego jest zalecony, a to nietylko co do zakładu dla nieletnich przestępców, ale także i do zakładów pracy przymusowej i poprawczych dla starszych skazańców i korygendów. Komisya administracyjna tem bardziej zaleca ten kierunek, ile że takie kolonie rolniczo rzemieślnicze, poprawcze i pracy przymusowej, jeżeli nie w zupełności, to w bardzo znacznej części już z własnej pracy utrzymywać się powinny, a w końcu już z powodu, niejako przesądzonego, gdyż Wysoki Sejm w uchwale swojej z d. 6. września 1884 uznał już instytucje kolonij rolniczych jako systemat poprawczy, dla naszego kraju najodpowiedniejszy.

Co do orzeczenia, od którego rodzaju zakładów czynność Wydziału krajowego rozpoczętą być powinna, czyli który dział zakładów przed innym ma na teraz mieć pierwszeństwo, komisya administracyjna stanowczo jest tego przekonania, że kolonia rolniczo poprawcza dla nieletnich chłopców powinna być przedewszystkiem i w jak najkrótszym czasie w życie wprowadzoną, a to przed zakładami pracy przymusowej i poprawczemi dla starszych skazańców, z tej prostej przyczyny, że pierwszą jest rzeczą zapobiegać zepsuciu młodszego pokolenia, aniżeli leczyć zastarzałe błędy, tak jak w ogóle w medycynie większą się pokłada nadzieję w środkach profilaktycznych czyli zapobiegawczych przeciw szerzącym się chorobom, aniżeli w stosowaniu lekarstw, chorobą już dotkniętym podawanych.

Zgodnie z zamiarami Wysokiego Sejmu w uchwale z dnia 28. października 1889 zawartemi, ażeby do ostatecznego postanowienia Wysokiemu Sejmowi przedłożone zostały plany budowy tudzież detailiczne kosztorysy, nadto oznaczenie miejscowości na siedzibę tych zakładów z odpowiednim do celu obszarem gruntowym, komisya administracyjna uznaje, że niezbędnie są potrzebne wyż wskazane dwie uchwały sejmowe, gdyż dopiero po przeprowadzeniu układow i nabyciu potrzebnych przestrzeni gruntów, które w każdym razie dopiero po zatwierdzeniu Wysokiego Sejmu moc prawną uzyskają, Wydział krajowy będzie w stanie przygotować odnośne plany i kosztorysy, które przecież do istniejącego terenu zastosowane być muszą.

Oprócz tych dwóch uchwał komisya administracyjna jest tego zdania, że należy jeszcze przystąpić do dalszych uchwał, a mianowicie: polecić Wydziałowi krajowemu, ażeby na razie bez odwołki rozpoczął starania o kupno potrzebnych gruntów względnie przestrzeni na urządzenie osady czyli kolonii rolniczo rzemieślniczej i poprawczej dla nieletnich chłopców; przyczem się nadmienia, że potrzebną pod taki zakład przestrzeń, podaje przekonywująco zebrany w osadzie studzienieckiej materiał;

powtóre, ażeby energicznie przeprowadził potrzebne rokowania, względem użycia fundacyi nowosądeckiej „Dom roboczy“, na zupełnie pokrewny cel urządzenia tamże zakładu pracy przymusowej i poprawczego dla męskich skazańców, i w miarę postępu rokowań przystąpił do sporządzenia planów na budynki i kosztorysów;

po trzecie, aby co do zakładów pracy przymusowej i poprawczych dla skazańców wyżej lat 18 wieku, starał się oprócz tego od Wysokiego c. k. Rządu uzyskać odstąpienie obszaru potrzebnego na urządzenie takiego zakładu, a względnie kolonii rolniczej poprawczej z dóbr kameralnych, n. p. w okolicy Drohobycza, w której znaczne przestrzenie takich dóbr się znajdują, a która to okolica, na podobne zakłady pod wielu względami bardzo korzystnie się nadaje;

w końcu co do zakładu poprawczego dla kobiet, aby dalej prowadził rokowania i pod zastrzeżeniem zatwierdzenia przez Wysoki Sejm, zawarł ugodę z zarządem istniejącego we Lwowie Zakładu św. Teresy, zaś w Krakowie z Zakładem Sióstr Miłosierdzia.

Naprowadzając ostatecznie jeszcze te okoliczności, dokładnie podane w zeszłorocznem sprawozdaniu Wydziału krajowego z 27. sierpnia 1889, że według postanowień ustawy z dnia 24. maja 1885 Dz. u. p. Nr. 90 §. 2, do pokrycia kosztów fundacyi takich zakładów, będzie się przyczyniał

Rząd w miarę ich potrzeby i odpowiedności, że ten przyczynek rządu wynosił w Austrii niższej, połowę kosztów wybudowania i urządzenia, zaś na Morawach 40 procent takowych ;

że wreszcie fundusz policji krajowej, który w pierwszym rządzie służyć ma na założenie i utrzymanie zakładów pracy przymusowej i poprawczych, względnie kolonij rolniczo poprawczych, według preliminarza budżetu krajowego na rok 1891 wynosi w kapitale 134.914 zł. w. a., a zaś fundusz „Domu pracy“ w Nowym Sączu sumę 21.134 zł.

Komisya administracyjna stawia do uchwały Wysokiego Sejmu następujące wnioski :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego przyjmuje się do wiadomości.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby tak co do zakładów pracy przymusowej i poprawczych dla starszych skazańców i korygendów, jakoteż co do zakładów dla nieletnich przestępców i włóczęgów niżej lat 18, przyjął wskazany już uchwałą Sejmu z dnia 6. września 1884 i zalecony system kolonij rolniczych poprawczych, niewykluczający robót rzemieślniczych.

3. Sejm wyraża życzenie, ażeby najsamprzód wprowadzony został zakład względnie kolonia poprawcza rolniczo przemysłowa dla nieletnich chłopców.

4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby w środkowej części kraju, dla fundowania takiego zakładu dla nieletnich chłopców wyszukał odpowiedni obszar i według tegoż potrzebne plany i kosztorysy wypracować polecił, poczem takowe razem ze statutem i regulaminem na najbliższej sesyi Sejmowi przedłożył ;

tudzież aby na urządzenie zakładów pracy przymusowej i poprawczych, dla starszych męskich skazańców i korygendów, a względnie kolonij poprawczych rolniczych, starał się wyszukać odpowiednie obszary, a przytem :

co do zachodniej części kraju wszedł w rokowania z fundacją pokrewną temu celowi w Nowym Sączu.

Zaś co do wschodniej części kraju wdrożył rokowania z c. k. Rządem, celem uzyskania potrzebnych dla takich zakładów, względnie kolonij rolniczych poprawczych, przestrzeni z dóbr kame-ralnych przykładowo w okolicy Drohobycza i w miarę przeprowadzonych pertraktacyj, polecił wykonanie planów budynków i kosztorysów, tudzież statutów i regulaminów.

5. Ażeby co do zakładów pracy przymusowej i poprawczych dla kobiet, prowadził dalsze rokowania z zarządami zakładów św. Teresy we Lwowie i Siostr miłosierdzia w Krakowie i z tych czynności złożył sprawozdanie.

Lwów dnia 9 listopada 1890.

Przewodniczący :
Ziemiałkowski.

Sprawozdawca :
Zbyszewski.